Zbornik sudske prakse

PRESUDA SUDA (osmo vijeće)

13. srpnja 2017.*

„Zahtjev za prethodnu odluku – Pravosudna suradnja u građanskim stvarima – Uredba (EZ) br. 44/2001 – Nadležnost u stvarima koje se odnose na osiguranje – Nacionalno zakonodavstvo koje pod određenim uvjetima predviđa pravo oštećenika da podnese tužbu izravno protiv osiguravatelja osobe odgovorne za nesreću – Sporazum o nadležnosti koji su sklopili osiguravatelj i štetnik”

U predmetu C-368/16,

povodom zahtjeva za prethodnu odluku na temelju članka 267. UFEU-a, koji je uputio Højesteret (Vrhovni sud, Danska), odlukom od 20. lipnja 2016., koju je Sud zaprimio 6. srpnja 2016., u postupku

Assens Havn

protiv

Navigators Management (UK) Limited,

SUD (osmo vijeće),

u sastavu: M. Vilaras, predsjednik vijeća, M. Safjan (izvjestitelj) i D. Šváby, suci,

nezavisni odvjetnik: Y. Bot,

tajnik: A. Calot Escobar,

uzimajući u obzir pisani postupak,

uzimajući u obzir očitovanja koja su podnijeli:

— za Navigators Management (UK) Limited, H. Nissen, *advokat*,

— za belgijsku vladu, L. Van den Broeck i J. Van Holm, u svojstvu agenata,

— za španjolsku vladu, A. Rubio González i A. Gavela Llopis, u svojstvu agenata,

— za Europsku komisiju, M. Heller i L. Grønfeldt, u svojstvu agenata,

odlučivši, nakon što je saslušao nezavisnog odvjetnika, da u predmetu odluči bez mišljenja,

donosi sljedeću

* Jezik postupka: danski

Presudu

1 Zahtjev za prethodnu odluku odnosi se na tumačenje članka 13. točke 5. i članka 14. točke 2. podtočke (a) Uredbe Vijeća (EZ) br. 44/2001 od 22. prosinca 2000. o [sudskoj] nadležnosti, priznavanju i izvršenju sudskih odluka u građanskim i trgovačkim stvarima (SL 2001., L 12, str. 1.) (SL, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavlje 19., svezak 3., str. 30.).

2 Zahtjev je upućen u okviru spora između društva Assens Havn (luka Assens, Danska) i osiguravajućeg društva Navigators Management (UK) Limited (u daljnjem tekstu: Navigators Management) povodom naknade štete koju je instalacijama doka u luci Assens nanio tegljač osiguran kod tog društva.

Pravni okvir

Pravo Unije

Uredba br. 44/2001

3 Uvodne izjave 11. i 13. Uredbe 44/2001 glase:

„(11)

Propisi o nadležnosti moraju biti izuzetno predvidljivi i utemeljeni na načelu da se nadležnost uglavnom utvrđuje prema domicilu tuženika, pri čemu takva nadležnost mora uvijek postojati, osim u nekim točno određenim slučajevima, u kojima je zbog predmeta spora ili autonomije stranaka opravdana neka druga poveznica. […]

[…]

(13) Kad je riječ o osiguranju, potrošačkim ugovorima i zapošljavanju, slabija stranka u sporu trebala bi biti zaštićena propisima o nadležnosti tako da oni više pogoduju zadovoljavanju njezinih interesa nego što to omogućuju opći propisi.”

4 Članci 8. do 14. te uredbe iz odjeljka 3. naslovljenog „Nadležnost u stvarima [koje] se odnose na osiguranje”, koji se nalazi u poglavlju II. te uredbe, utvrđuju pravila tržišnog natjecanja u području osiguranja.

5 Sukladno članku 8. iste uredbe:

„U stvarima [koje] se odnose na osiguranje, nadležnost se utvrđuje ovim odjeljkom, ničime ne dovodeći u pitanje odredbe članka 4. i članka 5. točke 5.”

6 U članku 9. stavku 1. Uredbe br. 44/2001 navodi se:

„Osiguravatelj s domicilom u državi članici može biti tužen:

(a) pred sudovima države članice u kojoj ima domicil; ili

(b) u drugoj državi članici, u slučaju postupka koji pokreće nositelj prava na osiguranje, osiguranik ili korisnik, pred sudovima u mjestu u kojemu podnositelj tužbe ima domicil […]

[…]”

7 U skladu s člankom 10. te uredbe:

„Osim toga, s obzirom na osiguranje od odgovornosti ili osiguranje nekretnina, osiguravatelj može biti tužen pred sudovima u mjestu štetnog događaja. Isto se primjenjuje ako su pokretnine i nekretnine pokrivene istom policom osiguranja i ako su i jedne i druge istodobno oštećene zbog istog događaja."

8 Prema članku 11. stavku 2. navedene uredbe:

„Članci 8., 9. i 10. primjenjuju se na postupke koje oštećena stranka pokreće izravno protiv osiguravatelja, ako su takve izravne tužbe dopuštene."

9 Članak 13. iste uredbe određuje:

„Odstupanje od primjene odredaba ovog odjeljka moguće je samo na temelju dogovora:

[…]

2. koji omogućuje nositelju prava na osiguranje, osiguraniku ili korisniku da pokrenu postupak pred sudovima koji nisu navedeni u ovom odjeljku; ili

3. koji je sklopljen između nositelja prava na osiguranje i osiguravatelja, od kojih obojica u trenutku sklapanja ugovora imaju domicil ili uobičajeno boravište u istoj državi članici, i koji ima za učinak prenošenje nadležnosti na sudove te države čak i ako se štetni događaj dogodio u inozemstvu, pod uvjetom da takav dogovor nije suprotan pravu te države; ili

[…]

5. koji se odnosi na ugovor o osiguranju u onoj mjeri u kojoj on pokriva jedan ili više rizika opisanih u članku 14."

10 Prema članku 14. Uredbe br. 44/2001:

„Rizici iz članka 13. stavka 5:

1. svaki gubitak ili šteta na:
   (a) pomorskim plovilima, priobalnim postrojenjima ili onima na otvorenome moru, ili zrakoplovu, do kojih je došlo zbog opasnosti koje su u vezi s njihovom uporabom u komercijalne svrhe;

[…]

2. svaka odgovornost, osim one za tjelesne ozljede putnika ili za gubitak ili oštećivanje njihove prtljage:
   (a) nastala zbog korištenja ili upravljanja plovilima, postrojenjima ili zrakoplovom iz stavka 1. točke (a), osim ako, u posljednjem slučaju, pravo države članice u kojoj je takav zrakoplov registriran, ne zabranjuje dogovore o nadležnosti s obzirom na osiguravanje od takvih rizika;

[…]".

11 Članak 23. te uredbe, koji se nalazi u odjeljku 7. istog poglavlja II., naslovljen „Ugovorena nadležnost”, u svojim stavcima 1. i 5. određuje:

„1. Ako se stranke, od kojih jedna ili više njih ima domicil u državi članici, sporazume da će sud ili sudovi države članice biti nadležni za sporove koji nastanu ili su nastali u vezi s određenim pravnim odnosom, nadležan će biti taj sud ili ti sudovi. Takva nadležnost je isključiva, osim ako su stranke postigle drugačiji sporazum. Takav sporazum o prenošenju nadležnosti postiže se:

(a) u pisanom obliku, ili se potvrđuje u pisanom obliku; ili

(b) u obliku koji je u skladu s praksom uvriježenom među strankama; ili

(c) u međunarodnoj trgovini u obliku koji je u skladu s običajima koji su strankama poznati ili bi im morali biti poznati, a opće su poznati u međunarodnoj trgovini i redovito ih poštuju stranke ugovora iste vrste u okviru trgovine o kojoj je riječ.

[…]

5. Dogovori ili odredbe akta o osnivanju trusta kojima se dodjeljuje nadležnost nemaju pravnu vrijednost ako su u suprotnosti s člancima 13., 17. i 21. ili ako isključuju nadležnost sudova koji imaju isključivu nadležnost u skladu s odredbama članka 22.”

12 Uredba br. 44/2001 stavljena je izvan snage Uredbom (EU) br. 1215/2012 Europskog parlamenta i Vijeća od 12. prosinca 2012. o [sudskoj] nadležnosti, priznavanju i izvršenju sudskih odluka u građanskim i trgovačkim stvarima (SL 2012., L 351, str. 1.) (SL, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavlje 19., svezak 11., str. 289.). Međutim, na temelju njezina članka 81. drugog stavka, potonja uredba primjenjiva je tek od 10. siječnja 2015.

Sporazum EZ-Danska

13 Cilj je Sporazuma između Europske zajednice i Kraljevine Danske o [sudskoj] nadležnosti, priznavanju i izvršenju odluka u građanskim i trgovačkim stvarima, potpisanog u Bruxellesu 19. listopada 2005. (SL 2005., L 299, str. 62.) (SL, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavlje 19., svezak 10., str. 39.; u daljnjem tekstu: Sporazum EZ-Danska) i odobrenog u ime Zajednice Odlukom Vijeća 2006/325/EZ od 27. travnja 2006. (SL 2006., L 120, str. 22.) (SL, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavlje 19., svezak 5., str. 10.), primijeniti odredbe Uredbe br. 44/2001 i njezine provedbene mjere na odnose između Europske unije i Kraljevine Danske. Stupio je na snagu 1. srpnja 2007. u skladu s njegovim člankom 12. stavkom 2. (SL 2007., L 94, str. 70.).

14 Preambula Sporazuma EZ-Danska glasi:

„[…]

Smatrajući da bi Sud [Europske unije] trebao biti nadležan pod istim uvjetima za odlučivanje o prethodnim pitanjima o valjanosti i tumačenju ovog Sporazuma koja postavlja neki od danskih sudova te da bi zbog toga danski sudovi trebali zatražiti odlučivanje o prethodnim pitanjima pod istim uvjetima kao i sudovi ostalih država članica u vezi s tumačenjem [Uredbe br. 44/2001] i njezinih provedbenih mjera,

[…]”

15 Članak 2. Sporazuma EZ-Danska, naslovljen „[Sudska] [n]adležnost, priznavanje i izvršenje presuda u građanskim i trgovačkim stvarima” u stavku 1. utvrđuje:

„Odredbe [Uredbe br. 44/2001], koja je u Prilogu ovom Sporazumu i čini njegov sastavni dio, zajedno s provedbenim mjerama usvojenima prema članku 74. stavku 2. Uredbe i, s obzirom na provedbene mjere koje se usvajaju nakon stupanja na snagu ovog Sporazuma, a koje je provela [Kraljevina Danska] kao što se navodi u članku 4. ovog Sporazuma, te mjere usvojene sukladno članku 74. stavku 1. Uredbe, prema međunarodnom pravu primjenjuju se na odnose između [Unije] i [Kraljevine Danske].”

16 Članak 6. Sporazuma EZ-Danska, naslovljen „Nadležnost Suda [Europske unije] u odnosu na tumačenje ovog Sporazuma”, u stavku 1. predviđa:

„Kada se u sudskom postupku, koji je u tijeku pred danskim sudom pojavi pitanje vezano uz valjanost ili tumačenje ovog sporazuma, taj će sud zatražiti od Suda da donese odluku o tom pitanju uvijek kada bi u istim okolnostima sud druge države članice Europske unije morao to zatražiti, s obzirom na Uredbu [br. 44/2001] i njezine provedbene odredbe iz članka 2. stavka 1. ovog sporazuma.”

Dansko pravo

17 Članak 95. forsikringsaftaleloven (Zakon o ugovorima o osiguranju) određuje:

„1. Kad se utvrdi obveza osiguranika za naknadu štete oštećenoj stranci i kad se odredi iznos te naknade, oštećena stranka preuzima osiguranikova prava u odnosu na društvo u dijelu u kojem nije namiren.

2. Oštećena stranka također preuzima osiguranikova prava protiv društva ako je njegova tražbina koja se odnosi na naknadu štete predmet osiguranikova stečaja ili nagodbe ili restrukturiranja duga. Ako oštećena stranka nije namirena, ona protiv društva može isticati svoju cjelokupnu tražbinu koja se temelji na naknadi štete. U slučajevima iz prve točke, društvo obavještava osiguranika u razumnom roku da je primilo obavijest o tražbini koja se temelji na naknadi štete.”

Glavni postupak i prethodno pitanje

18 U jesen 2007. Skåne Entreprenad Service AB, švedskog društvo (u daljnjem tekstu: Skåne Entreprenad), prevozilo je šećernu repu u tvornicu u Nykøbing Falsteru (Danska). Jedan dio prijevoza se odvijao brodom iz Assensa prema Nakskovu (Danska). Radi tog putovanja društvo Skåne Entreprenad je zakupilo niz tegljača i teretnih brodova, među kojima i tegljač Sea Endeavour I, te je u tu svrhu sklopilo ugovor o osiguranju od odgovornosti s Navigators Management.

19 Polica osiguranja je sadržavala, među ostalim, sljedeću klauzulu:

„Primjenjivo pravo i nadležni sudovi Ovo osiguranje uređuje pravo koje se primjenjuje u Engleskoj i Walesu i treba se tumačiti u skladu s tim pravom, te se svaka stranka obvezuje prihvatiti isključivu nadležnost engleskih i velških sudova.”

20 Usto, uvjeti osiguranja društva Navigators Management sadržavali su sljedeću klauzulu:

„7. Primjenjivo pravo, postupak u slučaju spora i rješavanje sporova Ovo je osiguranje uređeno engleskim pravom i mora se u skladu s njim tumačiti. Na njega se osobito primjenjuje Zakon o pomorskom osiguranju iz 1906., s izmjenama, ovisno o slučaju, čije se odredbe smatraju dijelom

osiguranja. Za ovo je osiguranje, kao i svaki spor koji proizlazi iz njegove primjene ili s njim u vezi, isključivo nadležan [High Court of Justice (England & Wales)] u Londonu [Velika Britanija].”

21 Tijekom prolaska tegljača Sea Endeavour I kroz Assens Havn 24. studenoga 2007. nastalo je oštećenje instalacija na doku. Stranke glavnog postupka se ne slažu oko toga kako je nastala ta šteta i tko treba snositi odgovornost.

22 Budući da je nad društvom Skåne Entreprenad u međuvremenu pokrenut stečajni postupak, Assens Havn podnijela je izravnu tužbu protiv Navigators Managementa, osiguravatelja od odgovornosti navodnog štetnika pred Sø- og Handelsrettenom (Pomorski i trgovački sud, Danska), zahtijevajući da se potonjem društvu naloži da mu isplati iznos od 1 310 536 danskih kruna (DKK) (oko 176 270 eura) na ime naknade spomenute štete.

23 Nakon što je razmotrio pitanje sudske nadležnosti u posebnom postupku taj je sud presudom od 22. prosinca 2014. odbacio tužbu jer se u odnosu na oštećenika mogao isticati sporazum o nadležnosti koji su sklopile stranke ugovora o osiguranju. Assens Havn se protiv te presude žalila pred sudom koji je uputio zahtjev.

24 Prema mišljenju suda koji je uputio zahtjev, glavno pitanje jest je li Assens Havn, koja na temelju članka 95. stavka 2. Zakona o ugovorima o osiguranju ima pravo izravno tužiti štetnikovo osiguravajuće društvo, vezana sporazumom o nadležnosti sadržanim u ugovoru o osiguranju koji su sklopili Skåne Entreprenad i Navigators Management na temelju članka 13. točke 5. Uredbe br. 44/2001, u vezi s člankom 14. točkom 2. podtočkom (a) te uredbe. Ako je odgovor potvrdan, Sø- og Handelsretten (Pomorski i trgovački sud) pravilno je odbacio tužbu koju je podnijela Assens Havn.

25 Sud koji je uputio zahtjev ističe da iako, načelno, oštećena stranka prema danskom pravu ne može podnijeti izravnu tužbu protiv štetnikovog osiguravajućeg društva, takva je tužba ipak dopuštena prema članku 95. Zakona o ugovorima o osiguranju kad je, primjerice, nositelj prava na osiguranje u stečaju, kao što je ovdje slučaj.

26 U tim je okolnostima Højesteret (Vrhovni sud, Danska) odlučio prekinuti postupak i uputiti Sudu sljedeće prethodno pitanje:

„Treba li članak 13. točku 5., u vezi s člankom 14. točkom 2. podtočkom (a) Uredbe br. 44/2001, tumačiti na način da je oštećenik koji prema nacionalnom pravu može podnijeti tužbu izravno protiv društva koje osigurava štetnika vezan u skladu s člankom 13. točkom 5., u vezi s člankom 14. točkom 2. podtočkom (a) te uredbe, sporazumom o nadležnosti koji su valjano sklopili osiguravatelj i nositelj prava na osiguranje?”

O prethodnom pitanju

27 Svojim pitanjem sud koji je uputio zahtjev u biti pita treba li članak 13. točku 5. Uredbe br. 44/2001, u vezi s člankom 14. točkom 2. podtočkom (a) te uredbe, tumačiti na način da oštećena stranka koja ima mogućnost podnijeti izravnu tužbu protiv štetnikova osiguravatelja može biti vezana sporazumom o nadležnosti koji su sklopili navedeni osiguravatelj i štetnik.

28 Kako bi se odgovorilo na to pitanje, valja uputiti na strukturu odredbi odjeljka 3. poglavlja II. Uredbe br. 44/2001 i njihove ciljeve.

29 U tom pogledu valja podsjetiti da odjeljak 3. poglavlja II. Uredbe br. 44/2001 uspostavlja autonomni sustav raspodjele sudskih nadležnosti u stvarima koje se odnose na osiguranje (vidjeti u tom smislu presudu od 12. svibnja 2005., Société financière et industrielle du Peloux, C-112/03, EU:C:2005:280, t. 29.).

30 Poput stvari koje se odnose na radnike i potrošače, tužbe u stvarima koje se odnose na osiguranje odlikuje određena neravnoteža među strankama (vidjeti u tom smislu presudu od 26. svibnja 2005., GIE Réunion européenne i dr., C-77/04, EU:C:2005:327, t. 22.), koju žele ispraviti pravila predviđena u članku 8. odjeljka 3. poglavlja II. Uredbe br. 44/2001 omogućujući slabijoj stranci da se koristi pravilima o nadležnosti koja su povoljnija za njezine interese od općih pravila (vidjeti u tom smislu presudu od 17. rujna 2009., Vorarlberger Gebietskrankenkasse, C-347/08, EU:C:2009:561, t. 40.).

31 Navedene odredbe posebice olakšavaju situaciju osigurane oštećene stranke jer joj omogućuju da tuži dotičnog osiguravatelja pred sudom mjesta gdje se dogodio štetni događaj, pod uvjetom da nacionalno pravo predviđa takvu izravnu tužbu.

32 U ovom slučaju, kako proizlazi iz točaka 24. i 25. ove presude, sud koji je uputio zahtjev, na kojemu je da protumači svoje vlastito nacionalno pravo, smatra da članak 95. stavak 2. Zakona o ugovorima o osiguranju, primjenjiv u sporu u glavnom postupku, oštećenoj stranci dodjeljuje pravo podnošenja izravne tužbe protiv osiguravatelja u smislu članka 11. stavka 2. Uredbe br. 44/2001.

33 Što se tiče toga može li se protiv oštećene stranke pozivati na sporazum o nadležnosti, očito je, s jedne strane, da je prema članku 13. točki 5. Uredbe br. 44/2001 u vezi s njezinim člankom 14. točkom 2. podtočkom (a) dopušteno takvim ugovorom odstupiti od odredaba odjeljka 3. navedene uredbe, osobito u slučaju ugovora o osiguranju koji se odnose na svu odgovornost koja proizlazi iz uporabe ili korištenja brodova.

34 S druge strane, nesporno je da se članak 11. stavak 2. Uredbe br. 44/2001, na temelju kojeg se primjenjuju odredbe članaka 8. do 10. te uredbe u slučaju izravne tužbe oštećene stranke podnesene protiv osiguravatelja, ne odnosi na članke 13. i 14. navedene uredbe i, prema tome, na sporazume o nadležnosti.

35 Iz strukture odredaba odjeljka 3. poglavlja II. Uredbe br. 44/2001 ne proizlazi dakle da se protiv oštećene stranke može pozivati na sporazum o nadležnosti.

36 U tom pogledu Sud je već istaknuo da u stvarima koje se odnose na osiguranje određivanje nadležnosti ostaje u strogom okviru cilja zaštite ekonomski slabije stranke (vidjeti u tom smislu presudu od 12. svibnja 2005., Société financière et industrielle du Peloux, C-112/03, EU:C:2005:280, t. 31.).

37 Tako članak 13. Uredbe br. 44/2001 taksativno navodi slučajeve u kojima stranke mogu odstupiti od pravila utvrđenih u odjeljku 3. poglavlja II. te uredbe.

38 Nadalje, na temelju članka 23. stavka 5. navedene uredbe, sporazumi o nadležnosti su bez učinka ako su suprotni odredbama navedenog članka 13. Iz tih odredaba proizlazi da navedena uredba uspostavlja sustav u kojem se odstupanja od pravila o nadležnosti u stvarima koje se odnose na osiguranje moraju tumačiti strogo (vidjeti po analogiji presudu od 12. svibnja 2005., Société financière et industrielle du Peloux, C-112/03, EU:C:2005:280, t. 31.).

39 Usto, valja utvrditi da je situacija osigurane treće oštećene stranke još udaljenija od ugovornog odnosa koji sadržava sporazum o nadležnosti nego što je to situacija osiguranog korisnika koji nije na nju izričito pristao iz presude od 12. svibnja 2005., Société financière et industrielle du Peloux (C-112/03, EU:C:2005:280).

40 Valja prema tome utvrditi da se ne može pozivati na sporazum o nadležnosti koji su ugovorili osiguravatelj i nositelj prava na osiguranje protiv oštećene stranke koja želi podnijeti tužbu izravno protiv osiguravatelja pred sudom gdje se dogodio štetni događaj, kao što je navedeno u točki 31. ove presude, odnosno pred sudom svog domicila, što je Sud i priznao u svojoj presudi od 13. prosinca 2007., FBTO Schadeverzekeringen (C-463/06, EU:C:2007:792, t. 31.).

41 Naime, protezanje obvezujućeg učinka sporazuma o nadležnosti na oštećene stranke na temelju odredaba članaka 13. i 14. Uredbe br. 44/2001 moglo bi ugroziti cilj njezina odjeljka 3. poglavlja II., odnosno zaštitu ekonomski i pravno slabije stranke (vidjeti u tom smislu presudu od 17. rujna 2009., Vorarlberger Gebietskrankenkasse, C-347/08, EU:C:2009:561, t. 40.).

42 S obzirom na prethodno navedeno, članak 13. točku 5. Uredbe br. 44/2001, u vezi s člankom 14. točkom 2. podtočkom (a) te uredbe, treba tumačiti na način da oštećena stranka koja ima mogućnost podnijeti izravnu tužbu protiv štetnikova osiguravatelja nije vezana sporazumom o nadležnosti koji su sklopili navedeni osiguravatelj i štetnik.

Troškovi

43 Budući da ovaj postupak ima značaj prethodnog pitanja za stranke glavnog postupka pred sudom koji je uputio zahtjev, na tom je sudu da odluči o troškovima postupka. Troškovi podnošenja očitovanja Sudu, koji nisu troškovi spomenutih stranaka, ne nadoknađuju se.

Slijedom navedenoga, Sud (osmo vijeće) odlučuje:

Članak 13. točku 5. Uredbe Vijeća (EZ) br. 44/2001 od 22. prosinca 2000. o [sudskoj] nadležnosti, priznavanju i izvršenju sudskih odluka u građanskim i trgovačkim stvarima, u vezi s člankom 14. točkom 2. podtočkom (a) te uredbe, treba tumačiti na način da oštećena stranka koja ima mogućnost podnijeti izravnu tužbu protiv štetnikova osiguravatelja nije vezana sporazumom o nadležnosti koji su sklopili navedeni osiguravatelj i štetnik.

Potpisi